สื่อการเรียนการสอน

วิชา ออกแบบและเขียนแบบระบบขนถ่ายอุตสาหกรรมใช้คอมช่วย

รหัส 3110 – 2002

จำนวน 3 หน่วยกิต 4 คาบ/สัปดาห์

ครูผู้สอน นายนเรน รัตนพิทักษ์

บทที่ 4

ออกแบบและเขียนแบบวงจรนิวเมติกส์ในงานขนถ่ายอุตสาหกรรม

ประวัติความเป็นมาของนิวแมติกส์ (PNEUMATICS)

อากาศที่มีการอัดตัวจะมีแรงดันสูง เป็นพลังงานรูปหนึ่งที่มนุษย์ได้นำมาดัดแปลงใช้งานโดยได้นำเอาคุณสมบัติทางฟิสิกส์ที่เปลี่ยนแปลงไปของอากาศ เมื่อมีแรงดันเพิ่มขึ้นจะสามารถนำเอามาใช้ให้เป็นประโยชน์กับงานต่าง ๆ ได้มากมาย

การนำอากาศเป็นวัสดุใช้งานนั้น มนุษย์ได้รู้จักทำกันมาเป็นพัน ๆ ปีแล้ว แต่ลักษณะงานก็จะแตกต่างกันออกไป ในสมัยโบราณเราเร่งให้ไฟติดเร็วด้วยธรรมชาติ ในขณะที่ไม่มีลมตามธรรมชาติเราก็ต้องสร้างขึ้นมาเองโดยการพัดหรือโบก พอเจริญขึ้นเรื่อย ๆ ก็ได้คิดกระบอกสูบเป่าลมโดยใช้คนดึงและดันลูกสูบ เช่นตามโรงตีเหล็กสมัยโบราณ และยังมีการนำเอาลมมาใช้ประโยชน์อีกมากมายเช่นการใช้ลมไปขับพาเรือให้เคลื่อนที่ การนำเอาแรงลมมาหมุนกังหันเพื่อต่อเอาพลังงานไปใช้ในการ วิดน้ำเข้านา ,สีข้าว , โม่แป้งเป็นต้น

ประวัติความเป็นมาของนิวแมติกส์ (PNEUMATICS) (ต่อ)

แม้ว่าเราจะรู้จักเอาลมมาใช้งานเป็นเวลามายาวนานแล้วก็ตาม แต่การคิดค้นหรือการพัฒนานำเอาลมมาใช้ในงานอุตสาหกรรมเพิ่งจะเริ่มขึ้นในต้นศตวรรษที่แล้วนี่เอง และตั้งแต่ปี ค.ศ. 1950 จึงสามารถนำเอาลมมาใช้งานในวงการอุตสาหกรรมอย่างแท้จริง

ซึ่งก่อนที่จะมีการค้นคว้านำเอาลมมาใช้งานในวงการอุตสาหกรรม ก็ได้มีการนำเอาอากาศที่มีแรงดันใช้กับงานในเหมือง , งานก่อสร้าง , งานรถไฟ (ใช้เกี่ยวกับระบบเบรก) งานที่ใช้กันมากอีกอย่างหนึ่งในสมัยก่อนก็คือ ใช้อากาศที่แรงดันลมเป่าทำความสะอาด

ในปัจจุบันได้นำเอาระบบนิวแมติกส์มาใช้ในงานแทนระบบไฟฟ้ากันอย่างแพร่หลายเนื่องจาก การควบคุมและการทำงานมีข้อได้เปรียบหลายอย่างเมื่อเทียบกับระบบไฟฟ้า

ความหมายของนิวแมติกส์ (PNEUMATICS)

คำว่า “ PNEUMA ” เป็นคำที่มาจากภาษากรีซโบราณ มีความหมายว่า ลม หรือลมหายใจและคำว่า “ PNUEMATICS ” นั่นแผลงมาจากคำว่า PNEUMA นั่นเอง ซึ่งหมายถึงการศึกษาเกี่ยวกับการเคลื่อนที่ของอากาศ และการเกิดลม

สำหรับคำว่า “ PNEUMATICS ” ในปัจจุบันนี้ส่วนมากเข้าใจกันคือ การนำเอาอากาศมาเป็นวัสดุใช้งานในด้านอุตสาหกรรม โดยเฉพาะทางด้านการขับเคลื่อน หรือการควบคุมเครื่องจักรและอุปกรณ์ช่วยต่าง ๆ ส่วนในด้านวิศวกรที่ทำงานด้านนี้ ให้ความหมายของคำว่า “ PNEUMA ” คือ ระบบการส่งกำลังจากต้นทางไปยังปลายทางโดยอาศัยลมเป็นสื่อกลางในการส่งกำลัง และมีการควบคุมการทำงานด้วยระบบลม

การออกแบบวงจรนิวแมติกส์ควบคุมกระบอกสูบแบบพื้นฐาน

ในการออกแบบวงจรนวแมติกส์ควบคุมกระบอกสูบ (Pneumatic Control circuit) นั้นจะแสดงเฉพาะสถานะปกติแต่ผู้ปฏิบัติจะต้องมีความเข้าใจถึงสถานะทำงานของอุปกรณ์

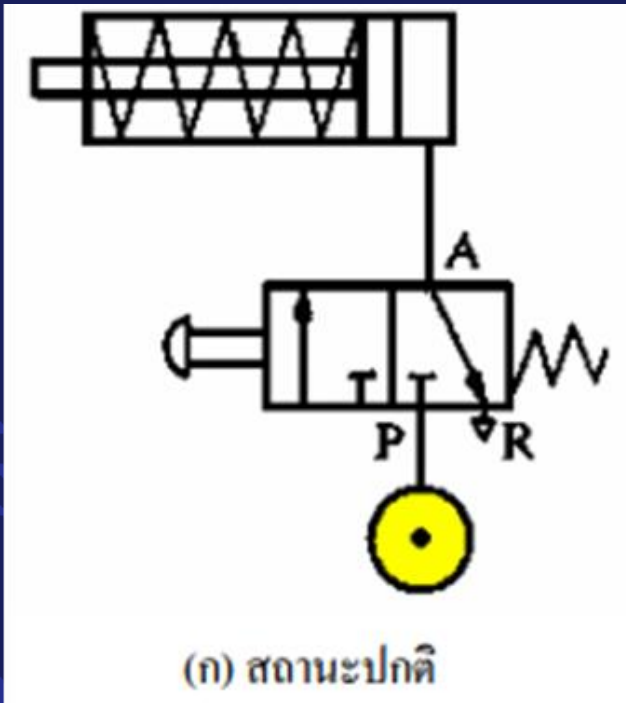

(ก) สถานะปกติ

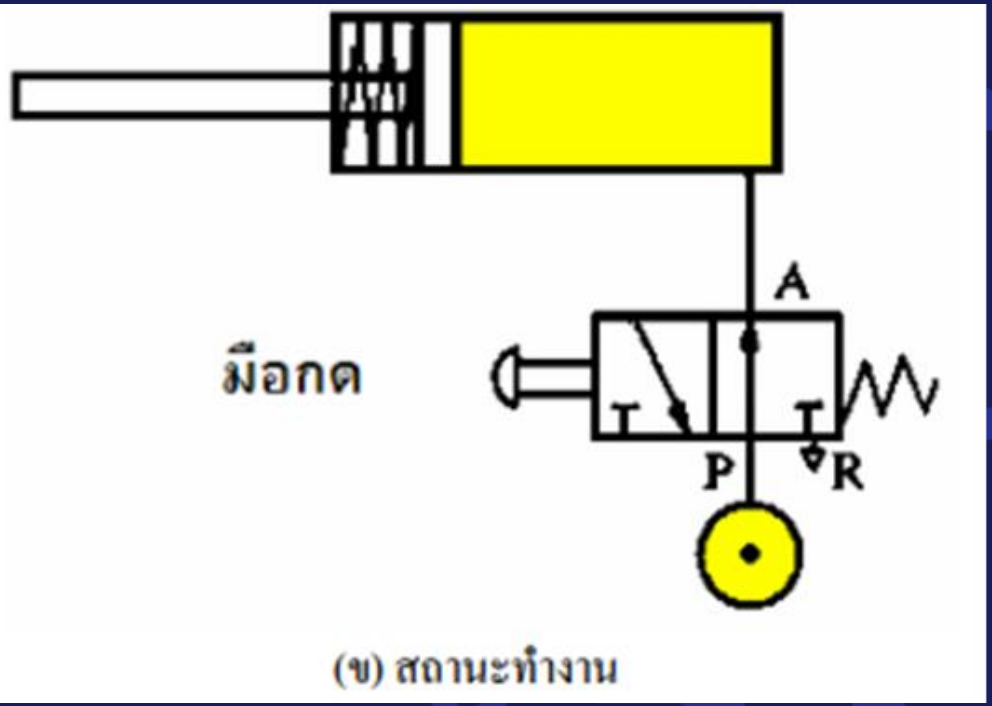

(ข) สถานะทำงาน

สถานะปกติ Normal Status (พร้อมทำงาน)

หมายถึง สถานะที่ตำแหน่งของก้านสูบและลิ้นวาล์วควบคุมอยู่ในตำแหน่งตามที่กำหนดไว้ในวงจรนิวแมติกส์ควบคุมและพร้อมทำงานดังรูป (ก) ในการออกแบบวงจรนิวแมตกส์ควบคุมจะวาดสัญลักษณ์ของท่อลมที่ต่อกับอุปกรณ์ควบคุมกับวาล์วในสถานะปกติ ในทางปฏิบัติเมื่อระบบทำงานเสร็จสิ้นขั้นตอนแล้ว ตำแหน่งของก้านสูบและลิ้นวาล์วควบคุมทุกตัวจะต้องกลับมายังสถานะปกติเพื่อรอการสั่งงานต่อไป

สถานะทำงาน Working Status (ขณะทำงาน)

หมายถึง สถานะที่ตำแหน่งของก้านสูบและลิ้นวาล์วควบคุมถูกสั่งงานตามเงื่อนไขที่กำหนดในการออกแบบให้เกดการเคลื่อนที่หรือในขณะที่ระบบกำลังทำงานดังรูป (ข) ในทางปฏิบัติจะไม่มการเขียนวงจรนวแมติกส์ในสถานะทำงาน เพื่ออธิบายการทำงาน แต่จะเขียนเฉพาะสถานะปกติเท่านั้น
ฉะนั้นผู้ทำงานจะต้องทราบลักษณะการทางานของสถานะทำงานเอง

การออกแบบวงจรนิวแมติกส์ควบคุมกระบอกสูบ

ในการออกแบบวงจรนิวแมติกส์ควบคุมกระบอกสูบแบ่งได้2 ลักษณะ ได้แก่ การควบคุมทางตรง และการควบคุมทางอ้อม การเลือกใช้งานนั้นขึ้นกับความซับซ้อนและค่าใช้จ่ายในการสร้างและปฏิบัติงาน

1. การควบคุมทางตรง (Direct Control)

นิยมใช้กรณีที่ระบบทำงานมีจำนวนอุปกรณ์ที่ควบคุมไม่มากและไม่มีการทำงานที่ซับซ้อนแสดงเป็นการสั่งงานวาล์วควบคุมทิศทางของกระบอกสูบโดยตรง

การออกแบบวงจรนิวแมติกส์ควบคุมกระบอกสูบ

2.การควบคุมทางอ้อม (Indirect Control)

ในกรณีที่ระบบทำงานมีเงื่อนไขในการทำงานซับซ้อนและมีอุปกรณ์จำนวนมากหรอเพื่อสร้างความปลอดภัยของผู้ใช้งาน ตัวอยางเช่น การป้องกันอันตรายในการทำงานโดยกำหนดให้ผู้ปฏิบัติต้องกดปุ่มสั่งงานด้วยมือทั้งสองข้างเป็น ในการควบคุมวาล์วควบคุมทิศทางของกระบอกสูบนั้นจะมาจากวงจรที่มีการตรวจสอบเงื่อนการสั่งงานด้วยวาล์วชนิดต่างๆ นอกจากนั้นในกรณีที่กระบอกสูบต้องการใช้ลมอัดปริมาณมาก นิยมแยกแหล่งจ่ายลมอัดให้กับอุปกรณ์กำลังและวงจรของวาล์วควบคุมกระบอกสูบออกจาก เพื่อปกป้องกันลมอัดที่จ่ายให้วาล์วควบคุมต่ำเกินไป ซึ่งอาจเกิดการทำงานผิดปกติได้ รวมทั้งการกำลังทำงานของกระบอกสูบจะคงที่

การควบคุมกระบอกสูบทางเดียว (Single Double Action Cylinder)

การควบคุมกระบอกสูบทางเดียว (Single Double Action Cylinder)ในการออกแบบวงจรนิวเมติกส์ควบคุมกระบอกสูบทางเดียวนั้น จะต้องใช้วาล์วควบคุมทิศทาง3/2 หนึ่งตัวจับคู่กับกระบอกสูบทางเดียวเสมอ เพื่อควบคุมการจ่ายลมอัดและการระบายลมอัดออกจากกระบอกสูบดังแสดงในตาราง

การควบคุมกระบอกสูบทางเดียว
(Single Double Action Cylinder) (ต่อ)

วงจรนิวแมติกส์ควบคุมทางตรง Direct Control

สถานะปกติ	สถานะทำงาน
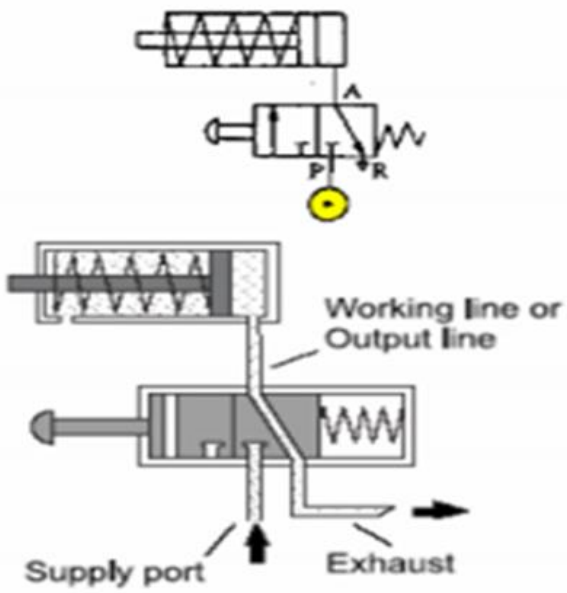	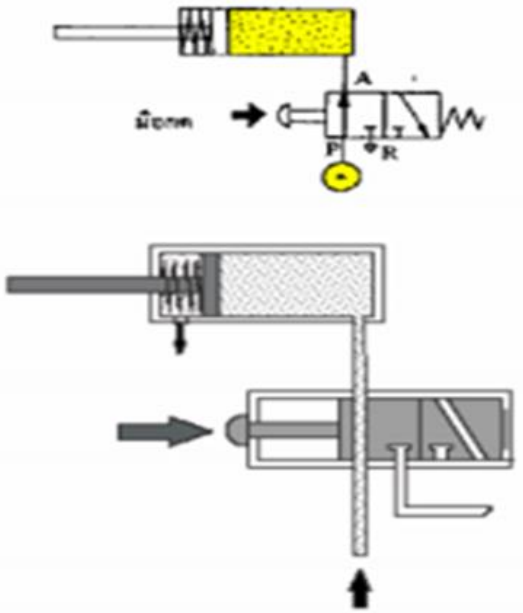

การควบคุมกระบอกสูบทางเดียว (Single Double Action Cylinder) (ต่อ)

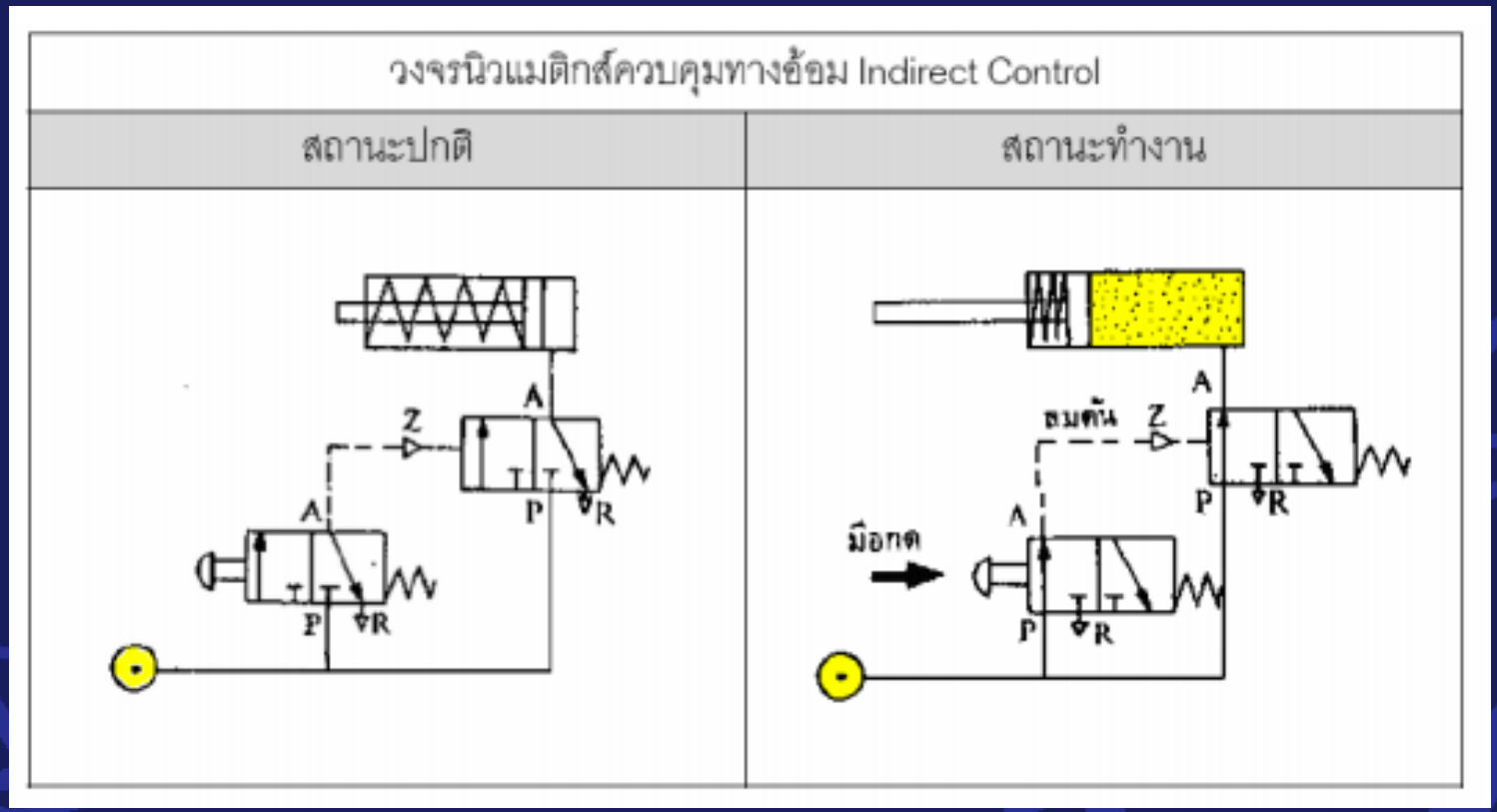

การควบคุมกระบอกสบสองทาง (Double Action Cylinder)

ในการออกแบบวงจรนวแมติกส์ควบคุมกระบอกสูบสองทางนั้นจะต้องใช้คู่กับวาล์วควบคุมทิศทาง 4/2 หรือ 5/2 หนึ่งตัวจับคู่กบกระบอกสูบสองทางเสมอ เพื่อควบคุมทิศทางการจ่ายลมอัดเข้าและระบายลมออกจากกระบอกสูบดังแสดงในตาราง ในปัจจุบนวาล์ว 4/2 ไม่นิยมใช้กันแล้ว

การควบคุมกระบอกสบสองทาง (Double Action Cylinder) (ต่อ)

สถานะปกติ	สถานะทำงาน
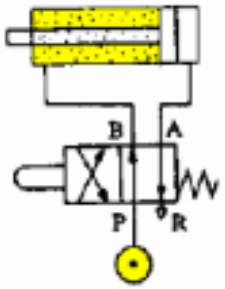	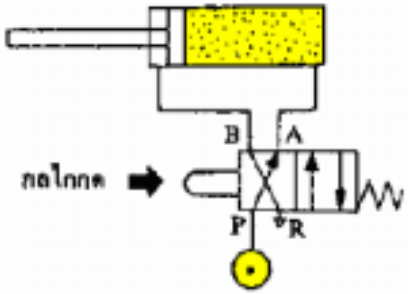
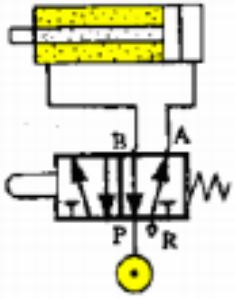	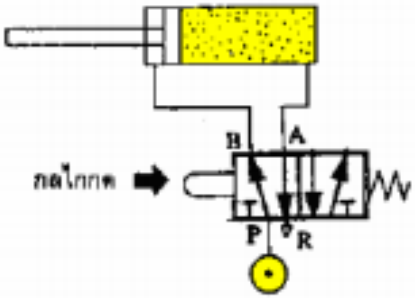

การควบคุมกระบอกสบสองทาง (Double Action Cylinder) (ต่อ)

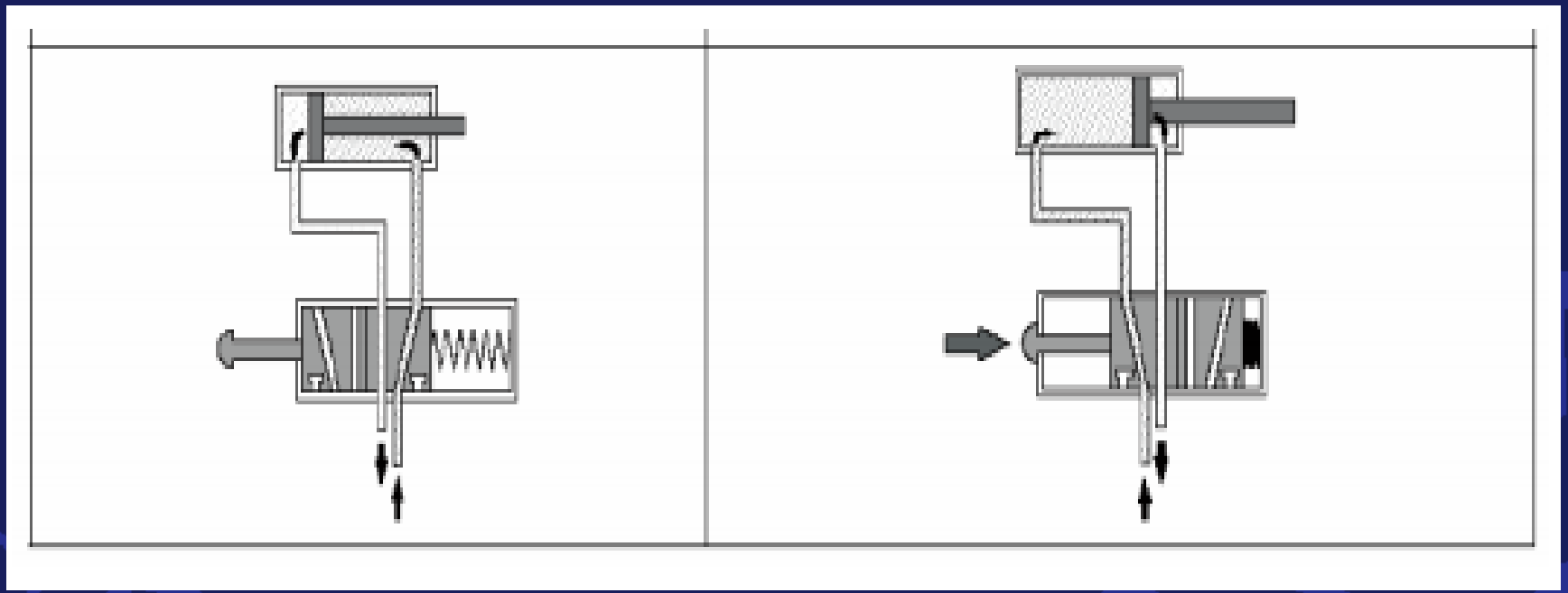

การควบคุมความเร็วในการเคลื่อนที่ของก้านสูบ

หลักการควบคุมความเร็วในการเคลื่อนที่ของก้านสูบทำได้ 2 วิธี คือ การควบคุมอัตราลมอัดที่จ่ายให้กับกระบอกสูบ และการควบคุมอัตราลมระบายออกจากกระบอกสูบ โดยการติดอุปกรณ์ควบคุมอัตราการไหลของลมอัดก่อนเข้าหรือออกจากกระบอกสูบดังที่กล่าวต่อไป

หลักการออกแบบวงจรนิวเมติกส์

ในการออกแบบระบบนิวเมติกส์นั้น เริ่มต้นจากการศึกษาขั้นตอนและเงื่อนไขต่างๆ ในการทำงาน โดยแสดงเป็นภาพอุปกรณ์ทำงานและแสดงขั้นตอนการทำงานด้วยแผนภาพการทำงานของอุปกรณ์ ตัวอย่างอุปกรณ์ทำงาน ได้แก่ กระบอกสูบมอเตอร์ ลางเลื่อนตัวบังคับตำแหน่ง สวิทซ์ เป็นต้น แล้วจึงออกแบบวงจรนิวเมติกส์ที่ใช้ในการควบคุมอุปกรณ์ต่างๆ โดยมีองค์ประกอบดังนี้

1. อุปกรณ์ทำงาน หรือ กำลัง ได้แก่ กระบอกสูบ
2. อุปกรณ์ควบคุมความเร็ว ได้แก่ วาล์วควบคุมอัตราการไหล
3. อุปกรณ์ควบคุมทิศทาง ได้แก่ วาล์วที่ใชควบคุมการเคลื่อนที่เข้าออกของกระบอกสูบ
4. อุปกรณ์ควบคุมสัญญาณ ได้แก่ อุปกรณ์อินพุท และอุปกรณ์ เปรียบค่าตามเงื่อนไข
5. แหล่งต้นกำลัง ได้แก่ ปั๊มลมที่จ่ายลมอัดให้ระบบทำงาน

หลักการออกแบบวงจรนิวเมติกส์ (ต่อ)

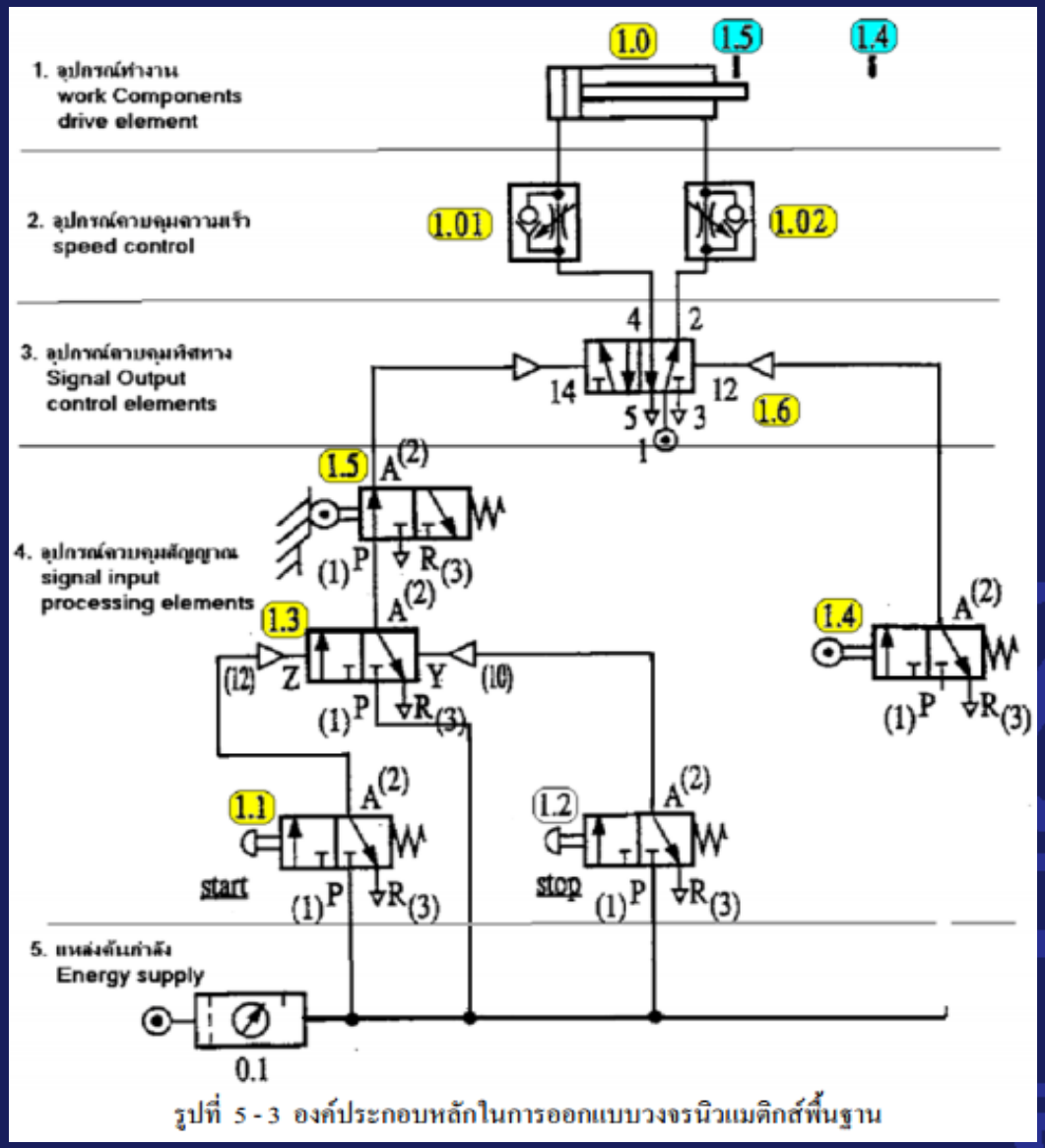

รูปที่ 5 - 3 องค์ประกอบหลักในการออกแบบวงจรนิวแมติกส์พื้นฐาน

การกำหนดโค๊ตตัวเลขและตัวอักษรในระบบนิวแมติกส์

การกำหนดรหัสของอุปกรณ์ในวงจรนิวเมติกส์นิยมใช้กันอยู่ 2 ระบบคือระบบใช้ตัวเลขหรือตัวอักษรแต่ที่นิยมใช้กันส่วนมากจะเป็นการกำหนดรหัสเป็นแบบตัวเลข ลักษณะการกำหนดหมายเลขบนวงจรนิวเมติกส์เป็นดังต่อไปนี้

1. **อุปกรณ์ทำงาน (Working Element)**

จะเรียงลำดับตัวเลขจากซ้ายไปขวาโดยที่ตัวเลขหน้าจุดทศนิยมจะบอกถึงอุปกรณ์ทำงานตัวที่เท่าไรมีจำนวนทั้งหมดกี่ตัวและหลังจุดทศนิยมจะกำหนดให้เป็นเลขศูนย์เช่น 1.0 , 2.0 , 3.0

2. **เมนวาล์ว (Main valve)**

ตัวเลขหลังจุดทศนิยมจะเป็นเลข 1 ส่วนตัวเลขหน้าจุดทศนิยมจะบอกว่าเป็นเมนวาล์วของอุปกรณ์ทำงานตัวไหนเช่น 1.1 , 2.1 , 3.1 ,...n.1

การกำหนดโค๊ตตัวเลขและตัวอักษรในระบบนิวแมติกส์ (ต่อ)

3. อุปกรณ์ควบคุมความเร็ว (Flow control Element)

อุปกรณ์ควบคุมความเร็วเมื่อก้านสูบเคลื่อนที่ออกตัวเลขหลังจุดทศนิยม .0 จะเป็นเลขคู่เช่น1.02 , 2.02 , 3.02 ,...n.02

อุปกรณ์ควบคุมความเร็วเมื่อก้านสูบเคลื่อนที่เข้าตัวเลขหลังจุดทศนิยม .0 จะเป็นเลขคี่เช่น1.01 , 2.01 , 3.01 ,...n.01

4. อุปกรณ์ให้สัญญาณ (SIgnal Element)

อุปกรณ์ให้สัญญาณส่วนใหญ่จะเป็นวาล์วควบคุมแบบต่างๆตัวเลขที่กำหนดไว้หน้าจุดทศนิยมจะบอกถึงอุปกรณ์ทำงานตัวที่เท่าไรส่วนตัวเลขหลังจุดทศนิยมที่เป็นเลขคู่จะเป็นอุปกรณ์ที่มีผลทำให้ก้านสูบเคลื่อนที่ออกเช่น 1.2 , 1.4 , 2.2 , 2.4 เป็นต้นส่วนตัวเลขหลังจุดทศนิยมที่เป็นเลขคี่จะเป็นอุปกรณ์ที่มีผลทำให้ก้านสูบเคลื่อนที่เข้าเช่น 1.3 1.5, 3.2, 2.5, เป็นต้น

การกำหนดโค๊ตตัวเลขและตัวอักษรในระบบนิวแมติกส์ (ต่อ)

5. แหล่งจ่ายลมและอุปกรณ์ที่ไม่มีผลในการบังคับทิศทาง

แหล่งจ่ายลมและอุปกรณ์ที่ไม่มีผลในการบังคับทิศทางต่อการทำงานของก้านสูบจะใช้ตัวเลขหน้าจุดทศนิยมเป็น 0 เช่น 0.1 , 0.2 , 0.3 เป็นต้น

วิธีแสดงขั้นตอนการทำงานแบบต่อเนื่อง

การทำงานแบบต่อเนื่องหรือแบบอัตโนมัติจะเป็นการทำงานของกระบอกสูบหรืออุปกรณ์ทำงานตั้งแต่สองตัวขึ้นไปเพื่อเป็นการง่ายและสะดวกต่อการทำความเข้าใจรวมทั้งการตรวจสอบและการออกแบบวงจรจึงมีวิธีการที่จะใช้แสดงขั้นตอนการทำงานของวงจรดังจะกล่าวต่อไปนี้

ใช้ตัวเลขหรือตัวอักษรร่วมกับเครื่องหมายบวกและลบ

การแสดงขั้นตอนการทำงานของกระบอกสูบต่างๆโดยใช้ตัวเลขหรือตัวอักษรร่วมกับ
เครื่องหมายบวกลบมีวิธีการดังต่อไปนี้

- อักษรภาษาอังกฤษตัวพิมพ์ใหญ่หรือตัวเลขที่มีจุดทศนิยมเป็นศูนย์จะใช้แทนอุปกรณ์ทำงานหรือ
กระบอกสูบโดยที่กระบอกสูบใดทำงานก่อนจะได้รับตัวเลขหรือตัวอักษรก่อนเช่น
กระบอกสูบ A , B , C ,
หรือ 1.0 , 2.0 , 3.0 ตามลำดับ
- เครื่องหมาย + หมายถึงก้านสูบเคลื่อนที่ออกเช่น A +, B+ หรือ1.0 + , 2.0 + เป็นต้น
- เครื่องหมาย - หมายถึงก้านสูบเคลื่อนที่เข้าเช่น A- , B- หรือ 1.0- ,2.0- เป็นต้น

ใช้ตัวเลขหรือตัวอักษรร่วมกับเครื่องหมายบวกและลบ (ต่อ)

ตัวอย่าง

ขั้นตอนการทำงาน	ความหมาย
A +	ในวงจรมีกระบอกสูบ 2 ตัว ขั้นตอนแรกกระบอกสูบ A เคลื่อนที่ออก
B +	ขั้นตอนที่ 2 กระบอกสูบ B เคลื่อนที่ออก
A –	ขั้นตอนที่ 3 กระบอกสูบ A เคลื่อนที่เข้า
B –	ขั้นตอนที่ 4 กระบอกสูบ A เคลื่อนที่เข้า

ตารางการทำงานต่อเนื่องของกระบอกสูบ

แบบทดสอบ

บทที่ 4 ออกแบบและเขียนแบบวงจรนิวเมติกส์ในงานขนถ่ายอุตสาหกรรม

1. นิวแมติกส์ หมายถึง

ตอบ .....

.....

ดูเฉลยคลิก!!

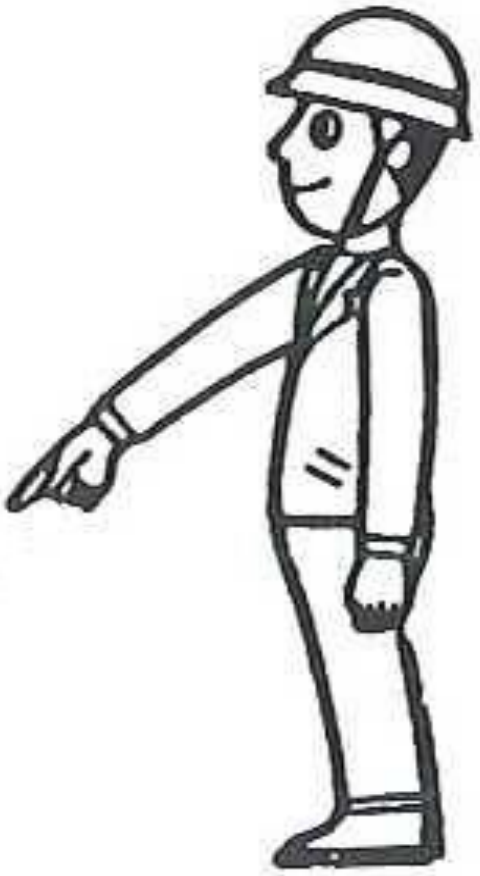

2. การออกแบบวงจรนิวแมติกส์ควบคุมกระบอกสูบแบ่งได้กี่ลักษณะอะไรบ้าง

ตอบ .....

.....

ดูเฉลยคลิก!!

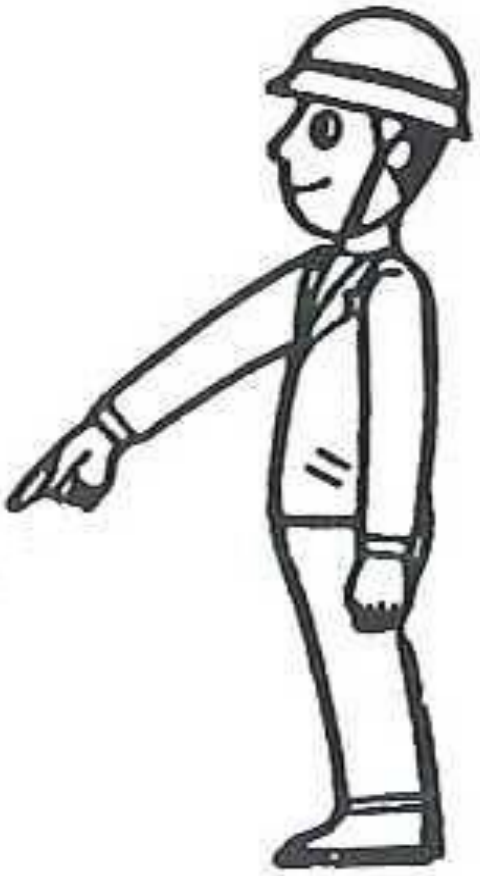

3. การควบคุมทางตรง (Direct Control) นิยมใช้ทำงานแบบใด

ตอบ .....

.....

ดูเฉลยคลิก!!

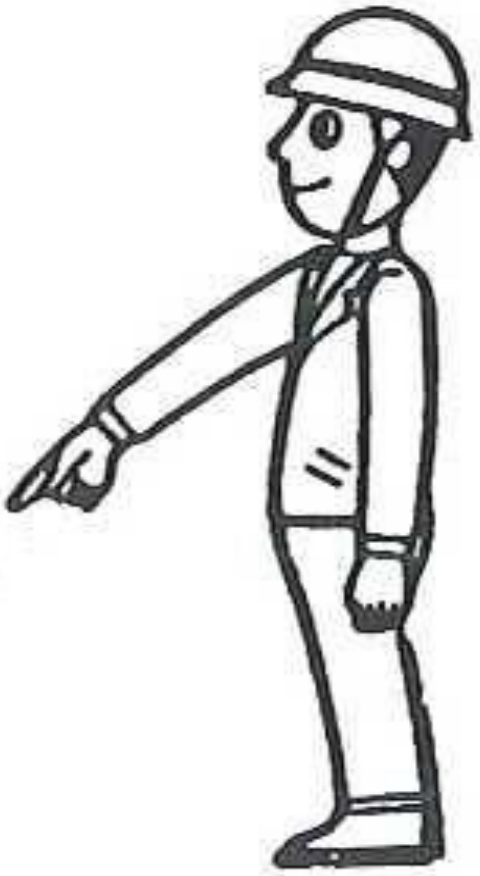

4. การควบคุมทางอ้อม (Indirect Control) นิยมใช้ทำงานแบบใด

ตอบ .....

.....

ดูเฉลยคลิก!!

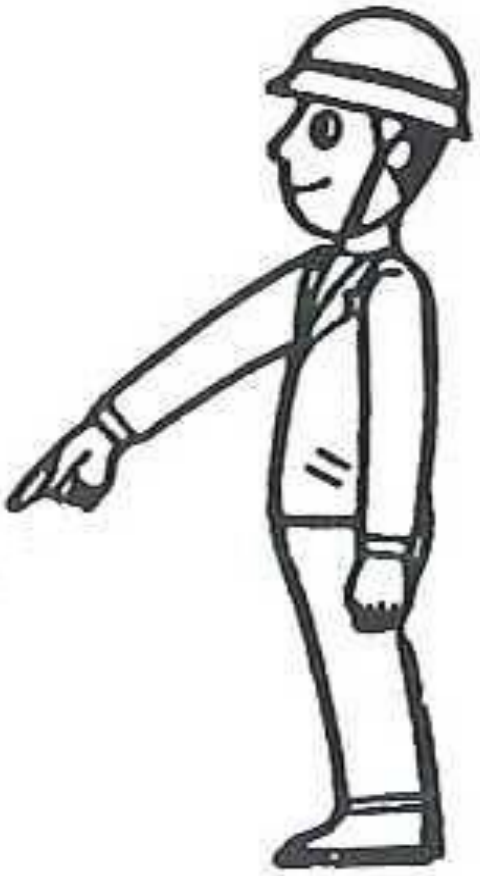

5. หลักการควบคุมความเร็วในการเคลื่อนที่ของก้านสูบทำได้กี่วิธี อะไรบ้าง

ตอบ .....

.....

ดูเฉลยคลิก!!

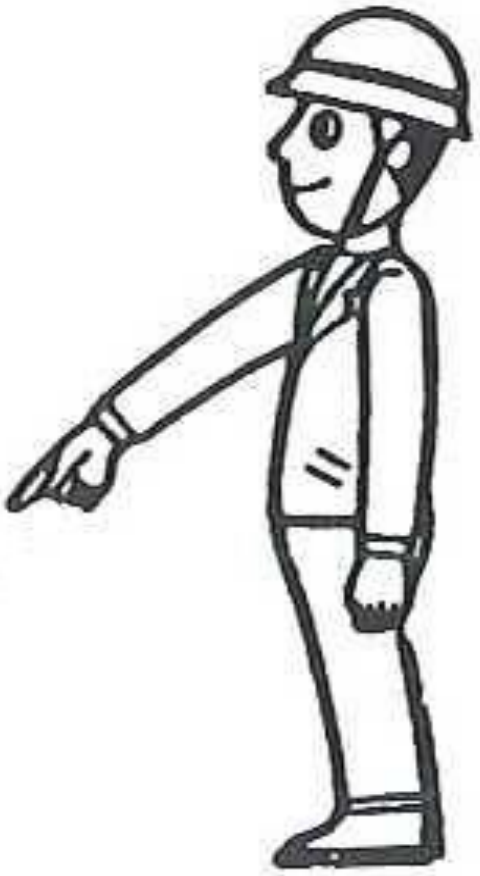

6. การกำหนดรหัสของอุปกรณ์ในวงจรนิวเมติกส์นิยมใช้กี่ระบบ อะไรบ้าง

ตอบ .....

.....

ดูเฉลยคลิก!!

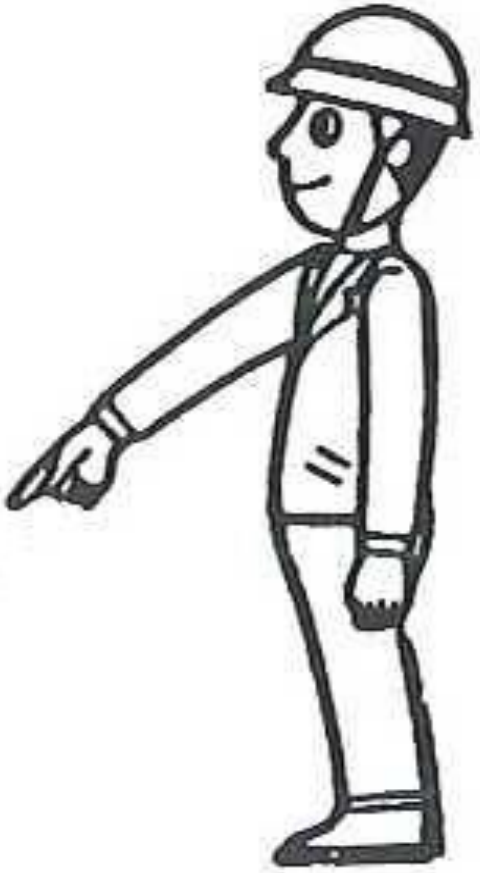

7. อุปกรณ์ทำงาน (Working Element) จะเรียงลำดับตัวเลขไปทางใด

ตอบ .....

.....

ดูเฉลยคลิก!!

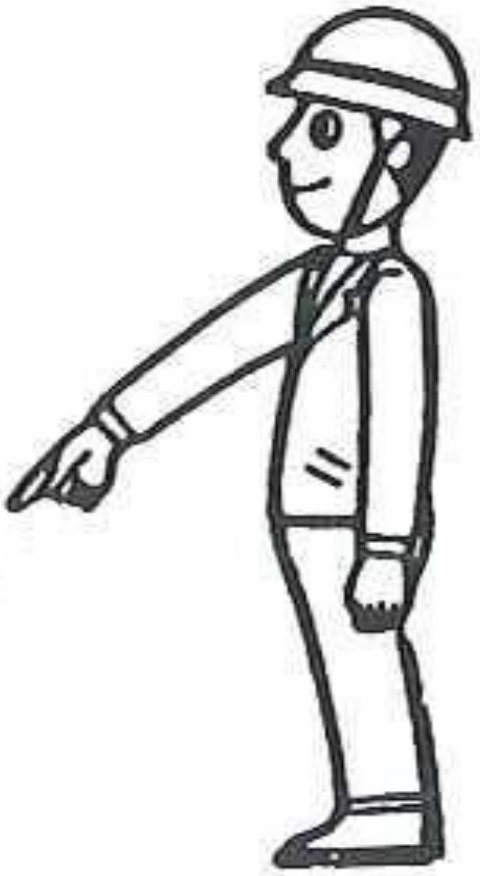

8. ในการออกแบบระบบนิวเมติกส์นั้น เริ่มต้นจากอะไร

ตอบ .....

.....

ดูเฉลยคลิก!!

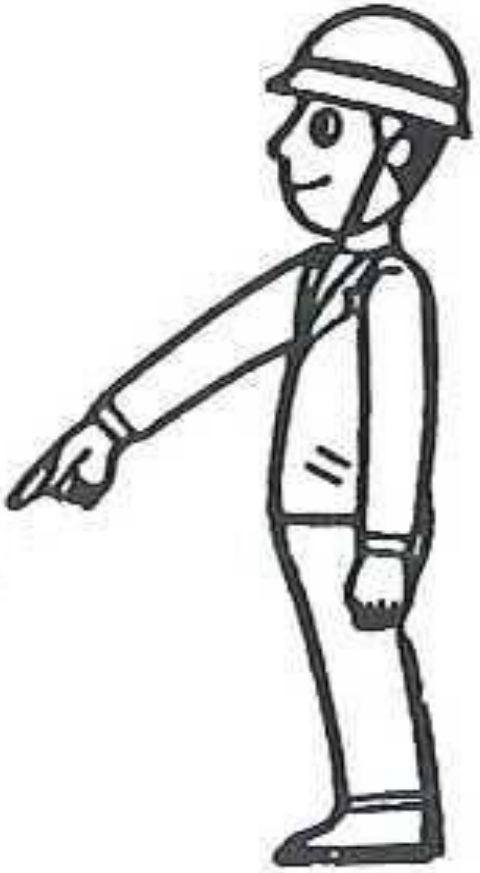

9. ออกแบบวงจรนิวเมติกส์ที่ใช้ในการควบคุมอุปกรณ์ต่างๆ โดยมีกี่องค์ประกอบ อะไรบ้าง

ตอบ .....

.....

ดูเฉลยคลิก!!

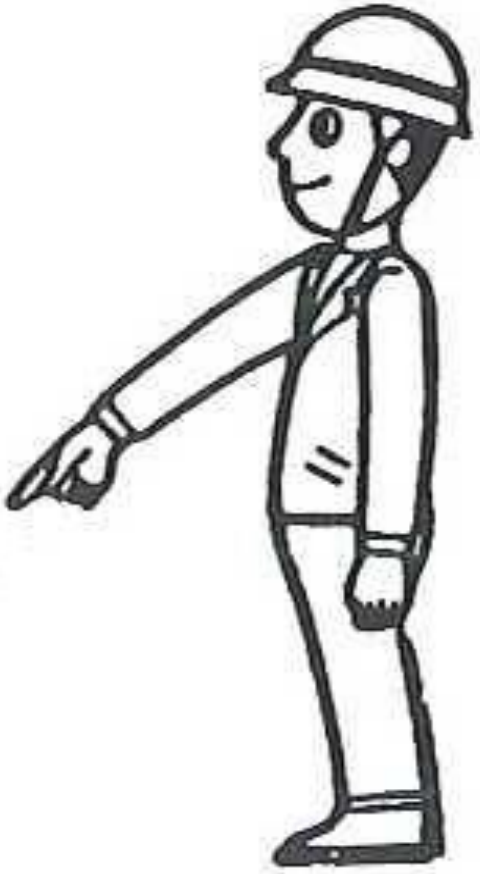

10. อุปกรณ์ทำงาน หรือ กำลังได้แก่อะไร

ตอบ .....

.....

ดูเฉลยคลิก!!

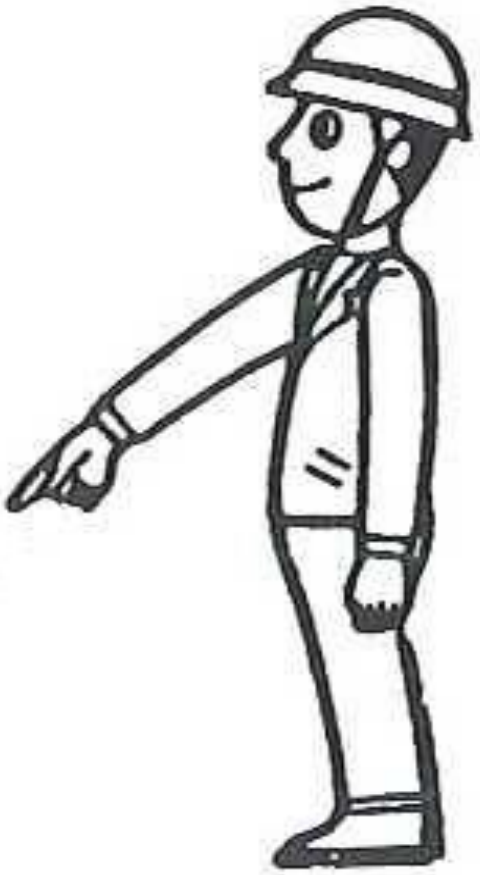

11. จงเขียนวงจรการควบคุมกระบอกสูบทางเดียวโดยตรง

ตอบ

ดูเฉลยคลิก!!

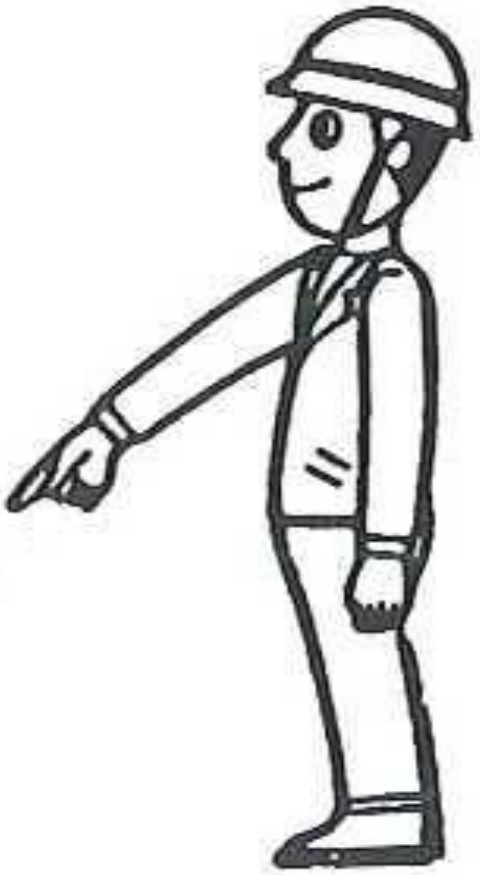

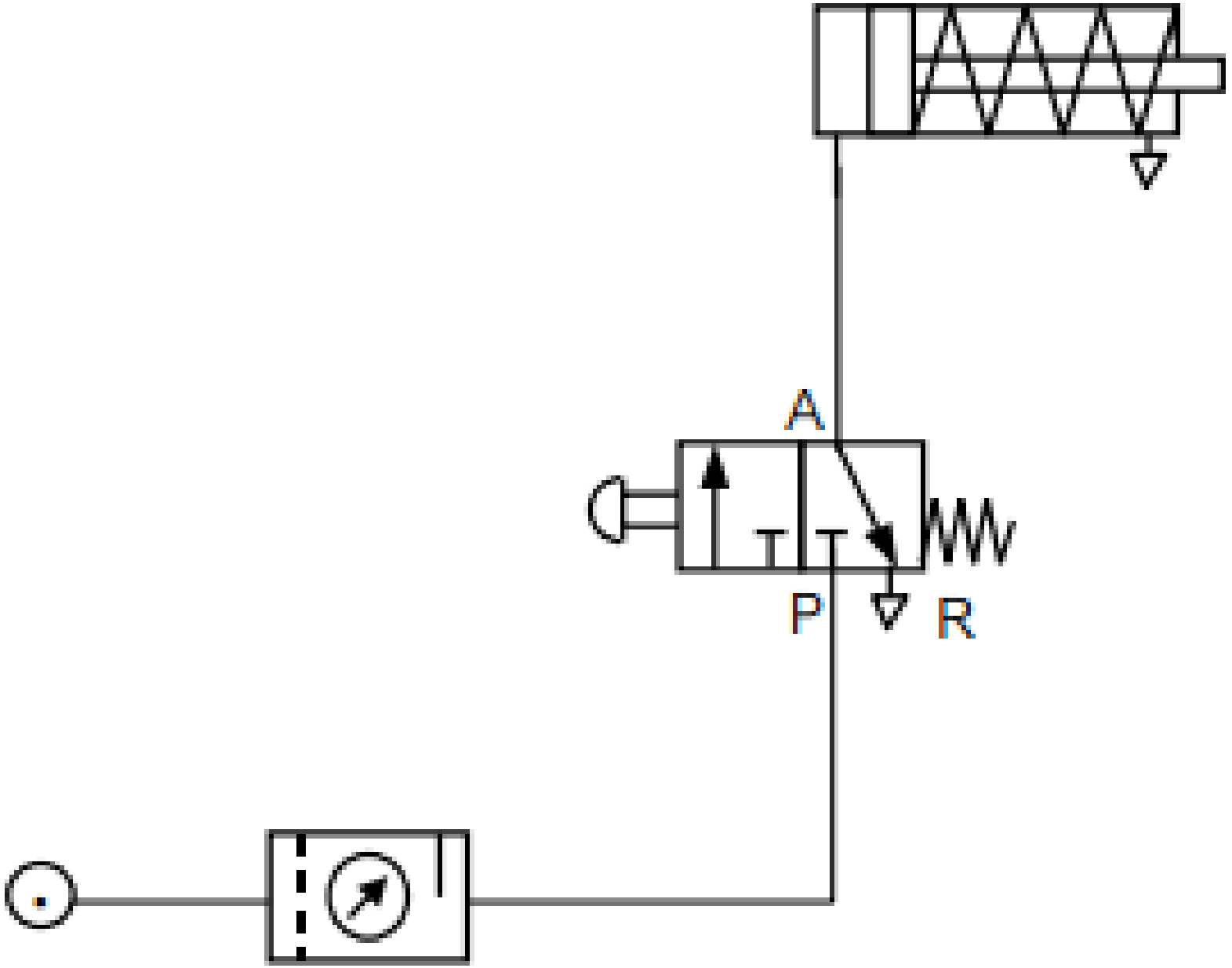
A
P
R

12. จงเขียนวงจรการควบคุมกระบอกสูบสองทางโดยทางตรง

ตอบ

ดูเฉลยคลิก!!

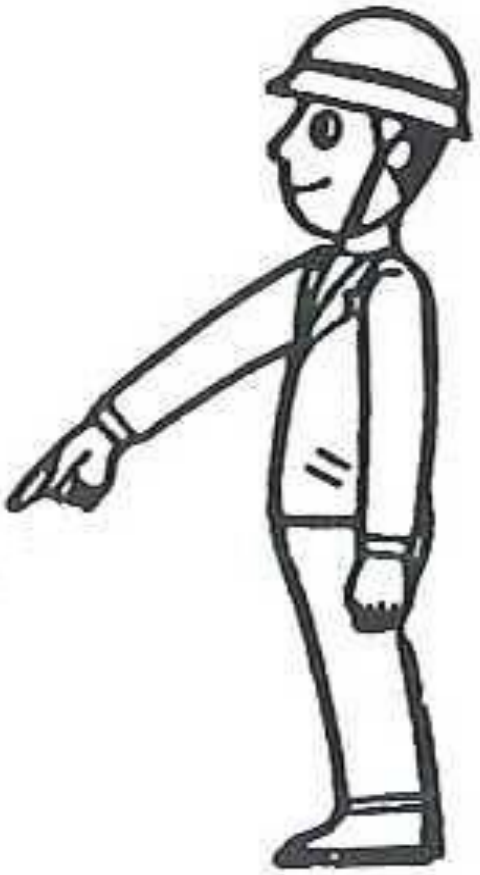

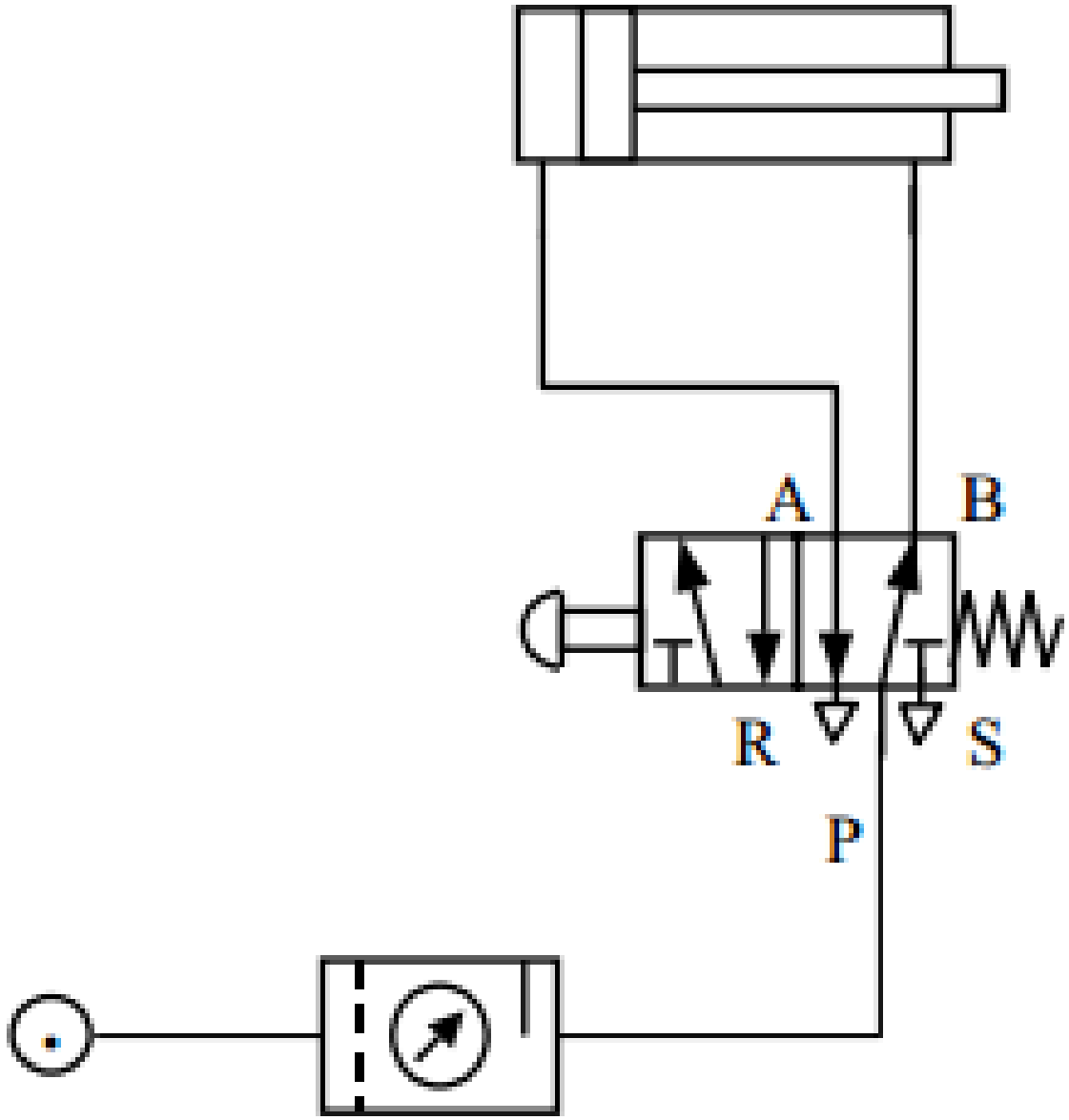
A
B
R
S
P